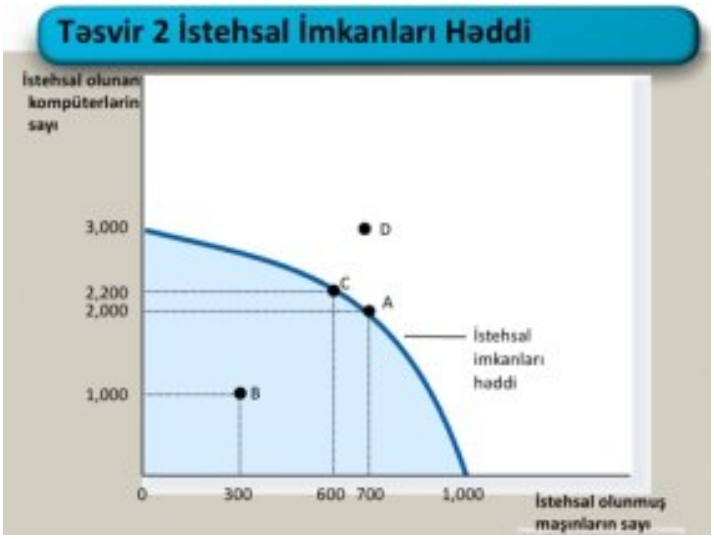
Mikroiqtisadiyyat

Mövzu 1

4.Məhdud resurslardan istifadənin səmərəliliyini istehsal imkanları həddi modelindən istifadə etməklə izah edin. Texnoloji yeniliklərin istehsal imkanları həddinə təsirini qrafik üzərində əsaslandırın.

Məhdud resurslar-cəmiyyətin qıt resurslarıdır. Cəmiyyət üzvləri öz qıt resurslarına mütləq səmərəli yanaşmalıdır. İstehsal imkanları həddi modeli iqtisadiyyatın ilk əsas 2 modelindən biridir. İstehsal imkanları həddini əks etdirən qrafik firmalar tərəfindən konkret istehsal amillərinin və istehsal texnologiyalarının istifadəsi zamanı istehsal nəticələrinin müxtəlif səviyyələrini nümayiş etdirir. İstehsal imkanlarının həddi iqtisadiyyatda istehsal imkanlarının mümkün olan nisbətini-mövcud halda müəyyən məhsulların müvafiq səviyyəsini göstərir.

Əgər iqtisadiyyatın bütün resursları avtomobil istehsalına yönəldilmiş olarsa, biz heç bir kompüter əldə etmədən 1000 avtomobil istehsal edə bilərik. Əgər bütün resurslar kompüterin hazırlanmasına yönəldilmiş olarsa, onda iqtisadiyyat 3000 hesablayıcı maşın ala bilər, avtomobili isə o, xaricdən almalı olacaqdır. Bu ekstremal vəziyyət istehsal imkanları həddi qrafikinin iki son nöqtəsində göstərilmişdir. Əgər biz resursları iki istehsal sahəsi arasında bərabər səviyyədə bölərik sə, 700 avtomobil və 2000 kompüter əldə etmiş olarıq (qrafikdə A nöqtəsi). D nöqtəsi bizim malik olduğumuz məhdud resurslar şəraitində istehsalına heç zaman nail olabilməyəcəyimiz istehsal həcmini göstərir. Başqa sözlə, iqtisadi fəaliyyətin nəticələri istehsal imkanları həddində, yaxud əyrinin daxilində ola bilər. Lakin ondan kənarda ola bilməz.

Əgər əlverişli olan məhdud resurslardan istifadə olunmaqla maksimum mümkün nəticə əldə edilirsə, hesab edirik ki, iqtisadiyyat səmərəli işləmişdir.

İstehsal imkanları həddindəki nöqtə buraxılışın səmərəli səviyyəsini əks etdirir. Əgər əmtəə istehsalının həcmi A nöqtəsinə uyğun gəlirsə, onda iqtisadiyyatın bir əmtəənin istehsahnı artırmaq üçün digərini azaltmaqdan başqa imkanı yoxdur. P nöqtəsi iqtisadiyyatın səmərəsiz fəaliyyətinə uyğun gəlir və bu zaman yalnız 300 avtomobil və 1000 kompüter istehsal olunur. Bu, o deməkdir ki, fırmanın sərəncamında olan resusrlarınm verdiyi imkanlardan xeyli az əmtəə istehsal olunmuş və ola bilsin ki, bu hal işsizliyin həddən artıq yüksmtaək olması ilə əlaqədardır. Əgər səmərəsiz fəaliyyətin səbəbləri aradan qaldırılarsa, avtomobil istehsalı 700-ə, kompüter istehsah isə 2000-ə qədər yüksələrsə, iqtisadiyyat P nöqtəsindən A nöqtəsinə keçə bilər.

5.İqtisadi modelin mahiyyətini izah edin. Dövri-axın diaqramından istifadə etməklə subyektlərin əsas məqsədlərinin reallaşdırılması mexanizminin mahiyyətini açıqlayın.

İqtisadçılar öz təcrübəsində müxtəlif modellərdən istifadə edirlər. Bu modellər diaqramlardan, cədvəllərdən, bərabərliklərdən ibarət olur. İqtisadi modellərdə də bir çox hissələr, məlumatlar çatışmır. Buna baxmayaraq, əslində onların çatışmazlığı bizə həqiqətən mühüm olan şeyi dərk etməyə imkan verir. İqtisadçının modeli də bütün iqtisadi amilləri nəzərə ala bilmir. Bütün modellər müəyyən fərziyyələr və ehtimallarla qurulmuşdur. İqtisadçılar öz təhlillərində öyrənilən məsələyə dəxli olmayan amillərin iştirak etməsinə yol vermirlər.

Dövri axın diaqramı bazarlar vasitəsilə ailələr və müəsisələr arasında pulun necə hərəkət etdiyini göstərən vizual modeldir.

Subyektlərin məqsədləri:

1. Ailələr: əmtəə və xidmətləri alır və istehlak edir. İstehsal amillərinə sahib olur və satır

2. Müəssisələr- Əmtəə və xidmətləri istehsal edir və satır. İstehsal amillərini işə götürür və istifadə edir.

Dövri-Axın cədvəli-oxlar:

1. Çöl tərəfdə olan oxlar pulun axınını göstərir.

2. İç tərəfdə olan oxlar buna uyğun olan amil və məhsulların axınını göstərir.

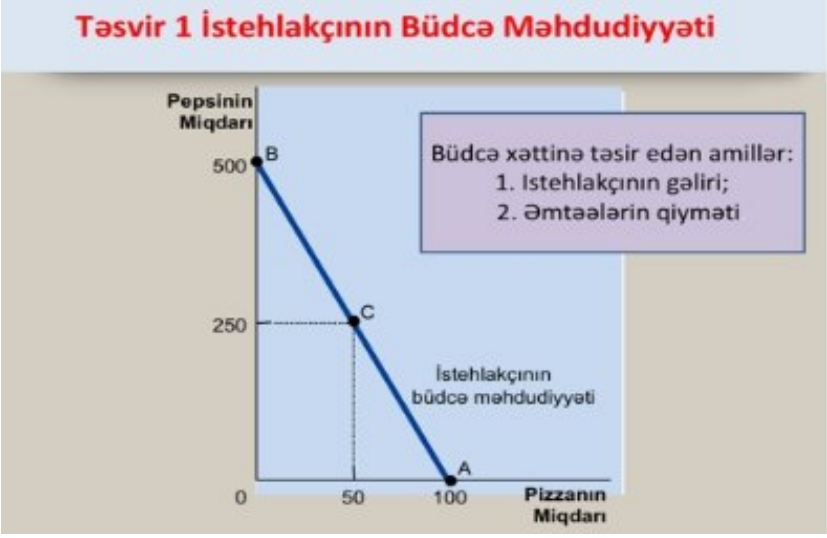
Mövzu 2

6. İstehlakçının büdcə məhdudiyyətinin mahiyyətini və ona təsir edən amilləri qrafik təsvirlərdən istifadə etməklə izah edin.

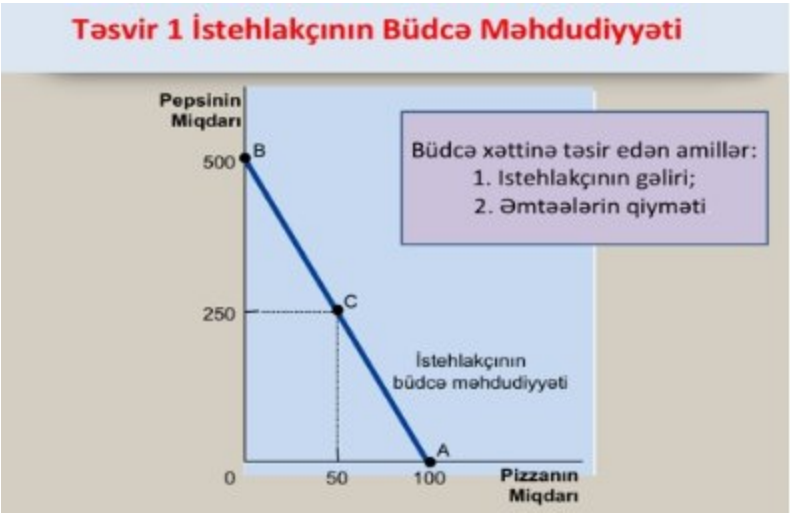
Büdcə məhdudiyyəti müəyyən gəlirdən asılı olaraq istehlakçının almaq imkanı olduğu əmtəələrin müxtəlif paketlərini göstərir.Büdcə məhdudiyyəti istehlakçının verilmiş gəlir səviyyəsində ala biləcəyi əmtəə və xidmətlərin kombinasiyasını əks etdirir. İstehlakçının büdcə məhdudiyyəti əyrisi tələb düz xətti ilə oxşardır.

İnsanlar həmişə daha çox fayda əldə etmək məqsədi güdür. Amma məxaric imkanları gəlirlərlə məhdudlaşdığından, insanlar arzuladıqlarından daha az istehlak edirlər.

Büdcə məhdudiyyəti xəttindəki hər hansı bir nöqtə istehlakçının almaq imkanı olduğu istehlak paketlərini göstərir.

Məsələn, əgər istehlakçı pizza almasa, o, 500 pinta Pepsi istehlak edə bilər (B nöqtəsi). Əgər istehlakçı heç bir Pepsi almırsa, o, 100 pizza istehlak edir (A nöqtəsi). Əgər istehlakçı pulunu pepsi və pizza arasında yarı bölərsə (C nöqtəsi) 250 pinta pepsi və 50 pizza ala bilər və s.

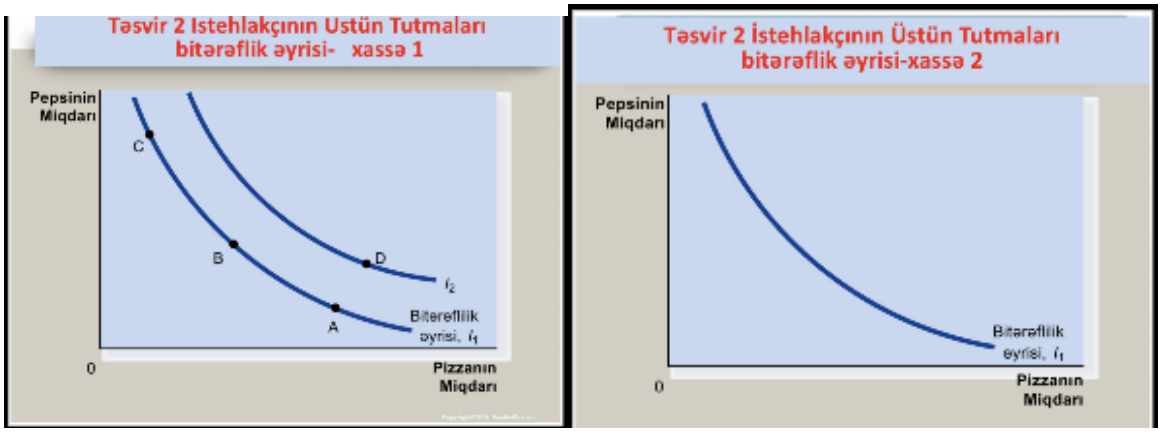
7.Bitərəflik (fərqsizlik) əyrilərinin məzmununu və bitərəflik (fərqsizlik) əyrilərinin dörd xassəsini qrafiklərdən istifadə etməklə izah edin.

Bitərəflik əyrisi -istehlakçını eyni səviyyədə razı salan istehlak kombinasiyalarını göstərən əyridir. Bitərəflik əyrilərinin xassələri:

Xassə 1: Daha yüksək bitərəflilik əyriləri daha aşağı əyrilərdən üstün tutulur. İstehlakçılar adətən bir şeydən daha çox olmasını üstün tuturlar. Daha böyük miqdara verilən bu üstünlük bitərəflilik əyrilərində əks olunur. Daha yüksək birətəflilik əyriləri, daha aşağı bitərəflilik əyrilərinə nisbətən daha böyük miqdarları əks etdirir. Beləliklə, istehlakçı daha yüksək bitərəflilik əyrisi

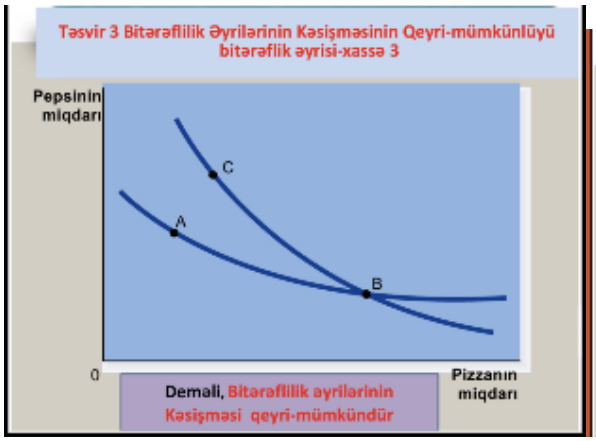
üzərində olmağı üstün tutur.

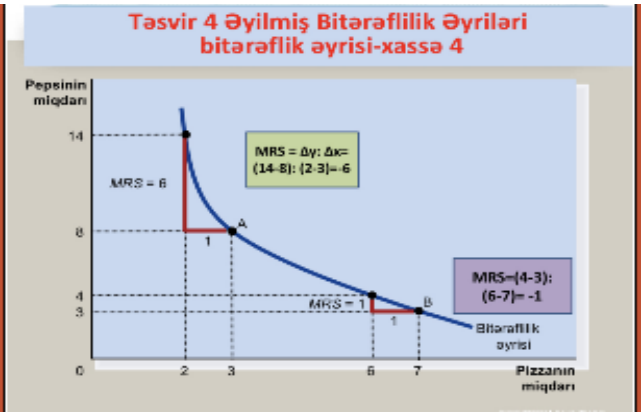
Xassə 2: Bitərəflilik əyriləri aşağıya doğru meyllidir. Bitərəflilik əyrisinin meyli, istehlakçının bir əmtəəni digəri ilə dəyişmək istədiyi dərəcəni göstərir. Əksər hallarda istehlakçı hər iki əmtəəni xoşlayır. Bu səbəbdən, bir əmtəənin miqdarı azaldıqda digər əmtəənin miqdarı istehlakçının eyni şəkildə razı qalması üçün artmalıdır. Buna görə də əksər bitərəflilik əyriləri aşağıya meyllənir.

Xassə 3: Bitərəflilik əyriləri kəsişmir. A nöqtəsi B nöqtəsi ilə eyni bitərəflilik əyrisi üzərində olduğundan, hər iki nöqtə istehlakçını eyni dərəcədə razı salır. Bundan əlavə, B nöqtəsi C nöqtəsi ilə eyni bitərəflilik əyrisi üzərində olduğundan, hər iki nöqtə istehlakçını eyni dərəcədə razı salır. Buradan belə nəticəyə gəlmək olar ki, A və C nöqtələri də, hətta C nöqtəsində hər iki məhsuldan daha çox olmasına baxmayaraq istehlakçını eyni dərəcədə razı salır. Bu isə bizim istehlakçının həmişə hər iki əmtəədən daha çox olmasına üstünlük verməsi fərziyyəmizə ziddir. Beləliklə, bitərəflilik əyriləri kəsişə bilməz.

Xassə 4: Bitərəflilik əyriləri içəriyə doğru əyilir. Bitərəflilik əyrisinin meyli, marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsi - istehlakçının bir əmtəəni digəri ilə əvəzləşdirmək istədiyi dərəcədir. Marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsi (MRS) adətən istehlakçının hazırda istehlak etdiyi hər bir əmtəənin miqdarından asılıdır. İnsanlar onlarda bol olan əmtəələri daha çox əvəzləşdirmək, onlarda az olan əmtəələri isə daha az əvəzləşdirmək istədiyindən bitərəflilik əyriləri içəriyə doğru əyilir. Bitərəflilik əyrisinin əyri forması, istehlakçının böyük miqdarda sahib olduğu əmtəədən imtina etmək istəyini əks etdirir

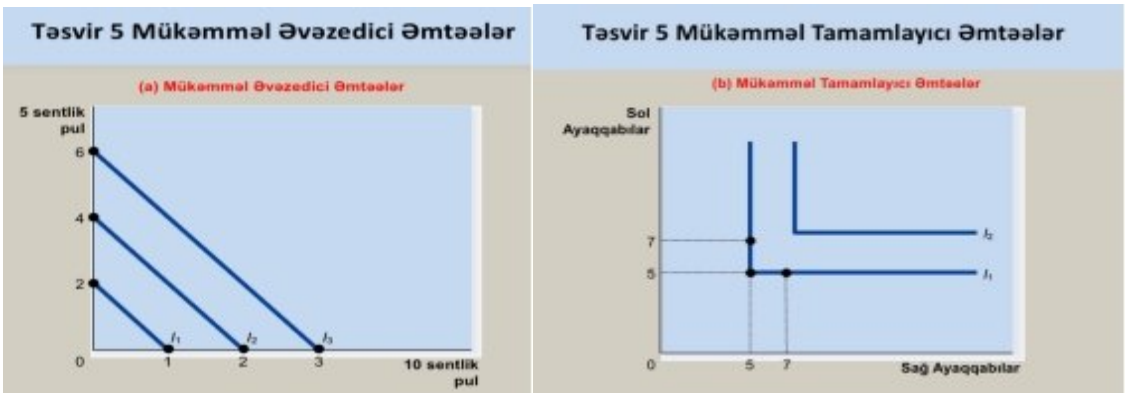
8.Mükəmməl əvəzedici və mükəmməl tamamlayıcı əmtəələr haqqında bəhs edin. Bir-birini mükəmməl əvəz edən və bir-birini mükəmməl tamamlayan əmtəələrin fərqsizlik əyrilərini qrafik təsvir edin.

1. Mükəmməl əvəzedici əmtəələr: Düz xətli bitərəflilik əyrilərinə malik olan iki əmtəə mükəmməl əvəzedici əmtəələrdir. Marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsi dəyişməzdir.

2. Mükəmməl tamamlayıcı əmtəələr:Düzbucaqlı bitərəflilik əyrilərinə malik olan iki əmtəə mükəmməl tamamlayıcı əmtəələrdir.

Mükəmməl əvəzedici əmtəələr Bir nəfərin sizə 5 sentlik və 10 sentlik xırda pulların paketini təklif etdiyini fərz edin. Müxtəlif paketləri necə təsnif edərdiniz? Yəqin ki, sizi ən çox maraqlandıran hər bir paketin ümumi pul dəyəri olacaq. Belə olduqda, paketi 5 sentlik pulların sayı ilə 10 sentlik pulların sayının iki mislinin cəmi əsasında qiymətləndirəcəksiniz. Başqa sözlə desək, həmişə paketdəki 5 və 10 sentlik pulların sayından asılı olmayaraq bir 10 sentlik pulu iki 5 sentlik pula dəyişmək istəyəcəksiniz. Sizin 5 və 10 sentlik xırda pullar arasında marjinal əvəzləşdirmə dərəcəniz dəqiq müəyyən edilmiş rəqəm olacaq: 2.

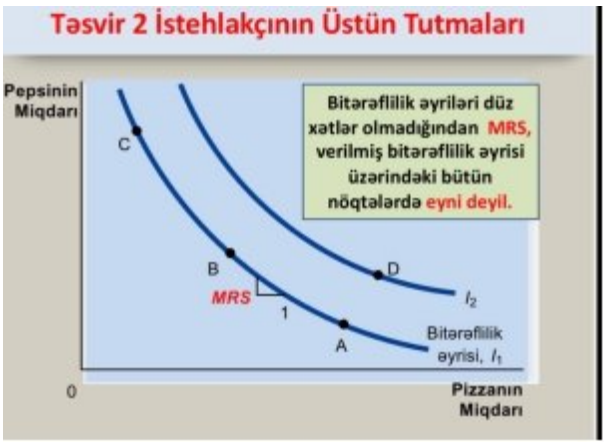
Sizin 5 və 10 sentlik pullar üzrə üstün tutmalarınızı, Marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsi dəyişməz olduğundan bitərəflilik əyriləri düz xətlərdir. Düz bitərəflilik əyrilərinin son həddə olan bu halında iki əmtəənin mükəmməl əvəzedici əmtəələr olduğunu qəbul edir.

Mükəmməl tamamlayıcı əmtəələr Bir nəfərin sizə ayaqqabı paketləri təklif etdiyini fərz edin. Ayaqqabılardan bəziləri sol ayağımıza, digərləri isə sağ ayağımıza uyğun gəlir. Bu müxtəlif paketləri necə təsnif edərsiniz? Bu halda sizi maraqlandıran yalnız cütlərin sayı olacaq. Başqa sözlə, paketi ondan yığa biləcəyiniz cütlərin sayı əsasında qiymətləndirəcəksiniz. 5 sol və 7 sağ ayaqqabıdan ibarət olan paketdən yalnız 5 cüt ayaqqabı almaq olar. Uyğun sol tay olmadıqda 1 əlavə sağ ayaqqabının alınmasının heç bir dəyəri yoxdur.

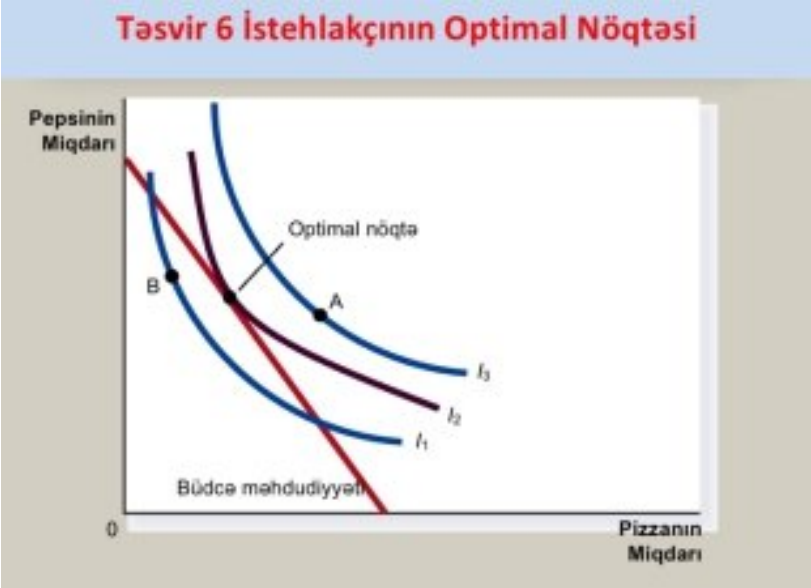
9.Marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsinin mahiyyətini və onun hesablanması qaydasını qrafik təsvirdən istifadə etməklə izah edin.

Marjinal Əvəzləşdirmə Dərəcəsi (MRS) Bitərəflilik əyrisi üzərindəki hər hansı nöqtədəki meyl, istehlakçının bir əmtəəni digəri ilə dəyişmək istədiyi dərəcəyə bərabərdir. Bu dərəcə marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsi adlanır. Marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsi istehlakçının bir əmtəəni digəri ilə əvəzləmək istədiyi dərəcədir. Bu halda, marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsi istehlakçının bir əmtəənin istehlakında bir vahidlik azalmanın kompensasiya edilməsi üçün nə qədər digər əmtəə miqdarını tələb etdiyini göstərir.

10.İstehlakçının optimal seçimininin məzmunu və onun müəyyən edilməsi (qrafik təsvir əsasında) optimal nöqtədə MRS-i (marjinal əvəzetmə dərəcəsi) hesablayın.

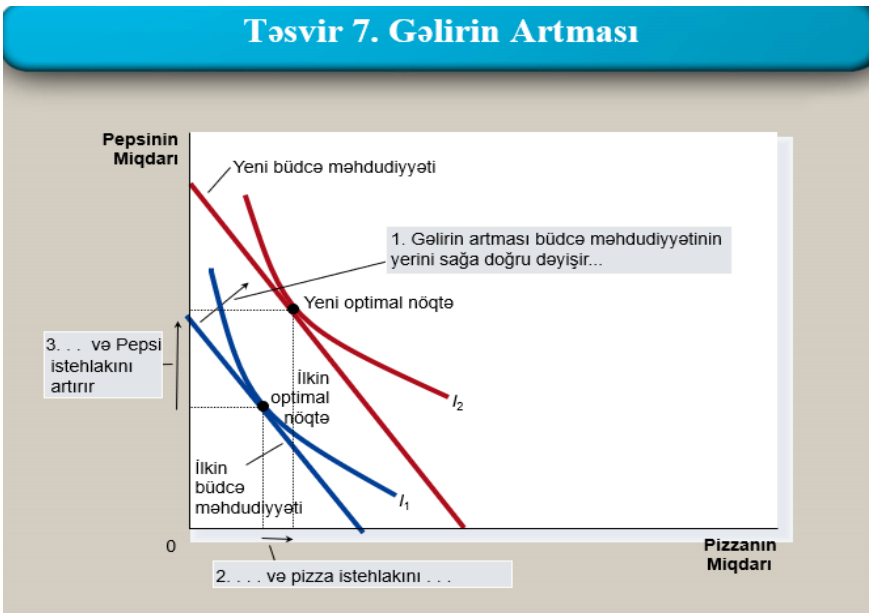
İstehlakçının Optimal Seçimləri: İstehlakçının çata biləcəyi ən yüksək bitərəflilik əyrisi, büdcə məhdudiyyətinə cüzi olaraq toxunan əyridir. Bu bitərəflilik əyrisi ilə büdcə məhdudiyyətinin toxunduğu bu nöqtə optimal nöqtə adlanır. İstehlakçı A nöqtəsinə üstünlük verir, lakin onun büdcə məhdudiyyətinin üzərində olduğundan onun bu nöqtəyə nail olmaq imkanı yoxdur. İstehlakçı B nöqtəsinə nail ola bilər, lakin bu nöqtə daha aşağı bitərəflilik əyrisi üzərində olduğundan istehlakçını daha az qane edir. Optimal nöqtədə bitərəflilik əyrisinin meyli büdcə məhdudiyyətinin meylinə bərabərdir. Bitərəflilik əyrisinin büdcə məhdudiyyətinə toxunan olduğu qəbul edilir. İstehlakçı iki əmtəənin marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsinin nisbi qiymətə bərabər olduğu istehlakını seçir. İstehlak seçimini etməklə, istehlakçı iki əmtəənin nisbi qiymətini qəbul etməklə, onun marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsinin bu nisbi qiymətlə eyni olduğu optimal nöqtəni seçir. Marjinal əvəzləşdirmə dərəcəsi, istehlakçının bir əmtəəni digəri ilə dəyişmək istədiyi dərəcə olduğu halda, nisbi qiymət bazarın bir əmtəəni digəri ilə dəyişmək istədiyi dərəcədir. İstehlakçının optimal nöqtəsində istehlakçının iki əmtəəni dəyərləndirməsi, bazarın dəyərləndirməsi ilə eynidir.

11. İstehlak olunan hər iki məhsul normal əmtəədirsə, gəlirin artmasının istehlakçının seçiminə necə təsir göstərməsini qrafik üzərində izah edin.

Əgər gəliri artdıqda istehlakçı hər hansı əmtəədən daha çox alırsa, bu əmtəə normal əmtəə adlandırılır. Normal əmtəə- gəlirin artması ilə tələb həcmi artan əmtəədir. Burda pepsi və pizza hər ikisi də normal əmtəələrdir.

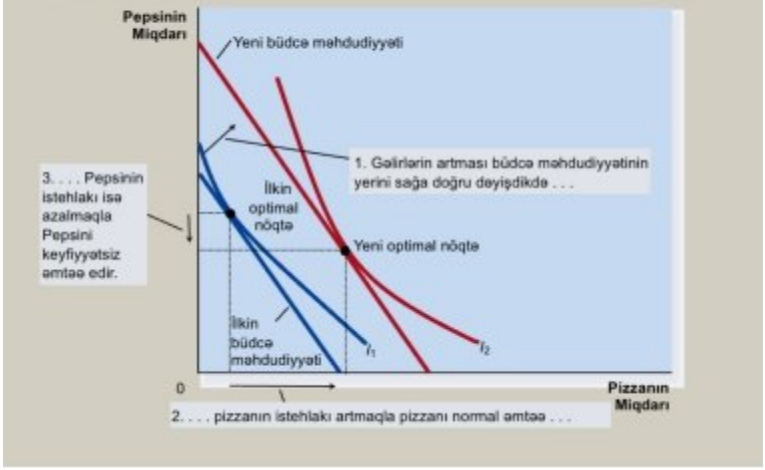
Yüksək gəlirlə istehlakçı hər iki əmtəədən daha çox ala bilər.Gəlirdəki artım büdcə məhdudiyyətinin yerini kənara doğru dəyişir.İki əmtəənin nisbi qiyməti dəyişmədiyindən, yeni büdcə məhdudiyyəti meyli ilkin büdcə məhdudiyyəti meyli ilə eynidir. Yəni, gəlirdəki artım büdcə məhdudiyyətində paralel yerdəyişməyə səbəb olur.İndi istehlakçı daha yüksək bitərəflilik əyrisinə çata bilər.

12. İstehlak olunan iki məhsuldan birinin normal, digərinin isə keyfiyyətsiz əmtəə olması halında, gəlirin azalmasının istehlakçının seçiminə necə təsir göstərməsini qrafik üzərində izah edin.

Gəlir artdıqda istehlakçı hər hansı əmtəədən daha az alırsa, iqtisadçılar onu keyfiyyətsiz əmtəə adlandırırlar. Keyfiyyətsiz əmtəə-gəlirin artması ilə tələb həcmi azalan əmtəədir. Fərz edək ki,pizza normal əmtəə, pepsi isə keyfiyyətsiz əmtəədir. Pepsinin qiymətinin 2 manatdan 1 manata endiyini fərz edək. Təəccüblü deyil ki, aşağı qiymət istehlakçının alış imkanlarını artırır. Başqa sözlə desək, hər hansı məhsulun qiymətinin düşməsi büdcə məhdudiyyətinin yerini kənara doğru dəyişir.

Təsvir 8 Keyfiyyətsiz Məhsul
(Pizza normal əmtəə, pepsi isə keyfiyyətsiz əmtəə olduqda)

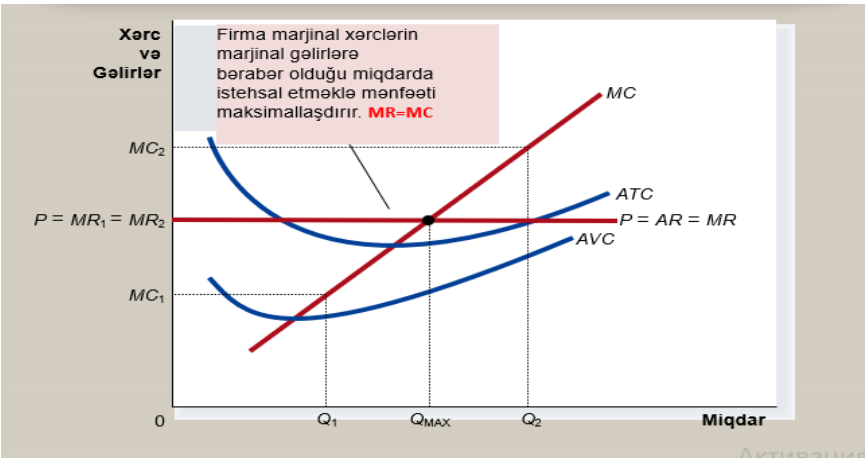

Mövzu 3

22. Marjinal xərcin (MC) mahiyyətini və onun orta ümumi xərc (ATC) əyrisi ilə kəsişdiyi nöqtənin hansı mənaya gəlməsini qrafik üzərində göstərin və izah edin.

Marjinal xərclər (Marginal Cost - MC) istehsal həcminin bir vahid artırılması nəticəsində məcmu xərclərdə baş verən dəyişmədir. MC məcmu xərclərdəki dəyişmənin (ΔTC) istehsal həcmindəki dəyişməyə (ΔQ) nisbəti kimi hesablanır.

$MC = \Delta TC / \Delta Q$

Marjinal xərclər əyrisi (MC) yuxarıya doğru meyllidir. Orta məcmu xərc əyrisi (ATC) U hərfi formasındadır və marjinal xərclər əyrisi orta məcmu xərc əyrisini minimum nöqtədə kəsir. Təsvirdə eyni zamanda bazar qiyməti (P) üfiqi xətt kimi göstərilir.Qiymət xəttinin üfiqi olmasının səbəbi firmanın qiymətlə razılaşan olmasıdır: Firmanın istehsal etdiyi məhsulun miqdarından asılı olmayaraq qiymət dəyişmir.Rəqabətli firma üçün qiymət həm orta gəlirə (AR), həm də marjinal gəlirə (MR) bərabərdir.

23. Təkmil rəqabətli bazarda istənilən firmanın mənfəətini maksimallaşdıran istehsal həcminin necə müəyyən edildiyini qrafik üzərində göstərin və mənfəətin hesablanması qaydasını nümunə əsasında izah edin.

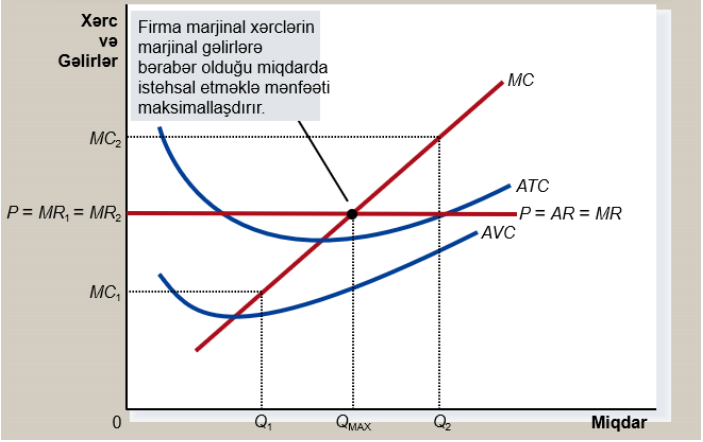
Rəqabətli Firmanın Mənfəətini Maksimallaşdırması

Bu təsvirdə marjinal xərclər əyrisi (MC), orta məcmu xərclər əyrisi (ATC) və orta dəyişən xərclər əyrisi (AVC) göstərilir. Eyni zamanda bazar qiyməti (P), ona bərabər olan marjinal gəlir (MR) və orta gəlir (AR) göstərilir. Q, miqdarında, marjinal gəlir MR, marjinal xərclərdən MC-, daha çox olduğu üçün, istehsal həcminin artırılması mənfəəti artırır. Q_2 miqdarında, marjinal xərclər MC_2 marjinal gəlirdən MR_2 daha çox olduğu üçün, istehsal həcminin azaldılması mənfəəti artırır. Mənfəəti maksimum edən miqdar Q_{MAX} üfqi qiymət xətti ilə

marjinal xərclər əyrisinin kəsişdiyi nöqtədədir.

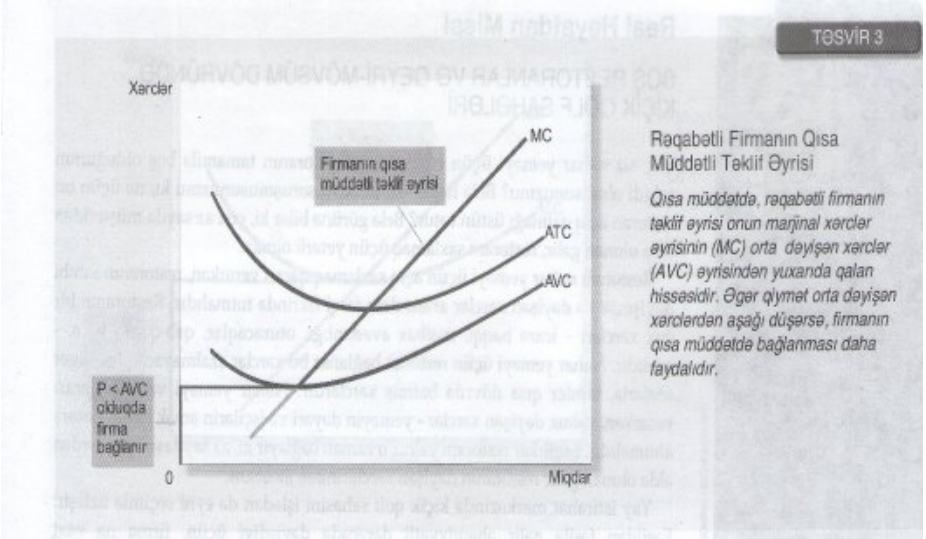
İndi biz Smit Süd Məhsulları Fermasının bu prinsipi necə tətbiq edə biləcəyini görə bilərik. Əgər marjinal gəlir marjinal xərclərdən çoxdursa, Smit Ailəsi süd istehsalını artırmalıdır. Əgər marjinal gəlir marjinal xərclərdən azdırsa, Smit Ailəsi istehsal həcmini azaltmalıdır. Əgər Smit Ailəsi marjinal fayda və xərcləri düşünərsə və istehsal həcmini artıran düzəlişlər edərsə, onlar təbii olaraq mənfəəti maksimallaşdıran istehsal həcminə nail ola bilər.

Təsvir 1. Rəqabətli firmanın mənfəətini maksimallaşdırması

24.Təkmil rəqabətli bazarda fəaliyyət göstərən firmanın qısamüddətli dövrlərdəki təklif əyrisinin qrafik təsvirini verin və izah edin.

Əgər firma istehsal etmək qərarı verirsə, marjinal xərclərin əmtəənin qiymətinə bərabər olduğu miqdarda istehsal edəcəkdir. Lakin, əgər bu miqdarda, qiymət orta dəyişən xərclərdən aşağıdırsa, firma fəaliyyətini dayandırıb heç bir şey istehsal etməyəcəkdir. Bu nəticələr Təsvir 3-də göstərilmişdir. Rəqabətli firmanın qısa müddətli təklif əyrisi, onun marjinal xərclər əyrisinin, orta dəyişən xərclər əyrisindən yuxarıda qalan hissəsinə bərabərdir.

25. Təkmil rəqabətli bazarda fəaliyyət göstərən firmanın məcmu gəliririnin (TR), orta gəlirinin (AR) və marjinal gəlirinin (MR) necə müəyyən edilməsini izah edin.

Firmanın məcmu gəliri, qiymətlə miqdarın hasilinə bərabərdir.

TR=(P*Q).

Məcmu gəlir, istehsal həcmi ilə mütənasibdir.

Orta gəlir firmanın hər 1 səciyyəvi əmtəədən nə qədər gəlir əldə etdiyini göstərir.

Orta gəlir məcmu gəlirlə məcmu satış həcmnin nisbətidir.

Mükəmməl rəqabətdə, orta gəlir satılan əmtəənin satış qiymətinə bərabərdir.

Orta Gəlir = Məcmu gəlir = Qiymət*Miqdar = Qiymət.

Miqdar Miqdar

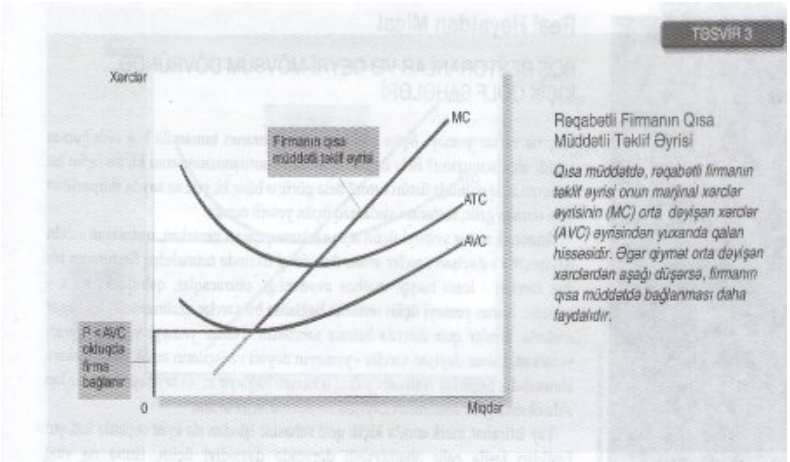
Marjinal gəlir 1 vahid əlavə satış nəticəsində məcmu gəlirdəki dəyişmədir.

MR= D TR/DQ.

27.Təkmil rəqabətli bazarda hansı şərtlər mövcud olduqda, firmanın müvəqqəti bağlanmaq qərarına gəldiyini qrafik üzərində göstərin və şərh edin.

Müvəqqəti olaraq fəaliyyəti dayandırma, bazar şərtlərinə cavab olaraq

müəyyən müddət ərzində heç bir şey istehsal etməmək haqqından qısa müddətli qərardır. Bazarı tərk etmə isə uzun müddətli qərardır. Qısa və uzun müddətli qərarların fərqlənməsinin səbəbi, əksəriyyət firmaların qısa müddət ərzində dəyişməz xərclərindən qaça bilməmələridir. Yəni, əgər firma müvəqqəti olaraq istehsalı dayandırsa da, dəyişməz xərclərini ödəməlidir. Bunun əksinə olaraq, bazarı tamamilə tərk edən firma həm dəyişən, həm də dəyişməz xərclərinə qənaət etmiş olur. Məsələn, fermerin üzləşdiyi istehsal qərarına nəzər yetirək. Torpağın icarə haqqı fermerin dəyişməz xərclərindən biridir. Əgər fermer hər hansı bir fəsildə heç bir şey istehsal etməmək qərarı versə, torpaq boş qalsa da icarə haqqı yenə də ödənilməlidir. Hər hansı bir fəsildə bağlanmaq haqqında verilən qısa müddətli qərar nəticəsində, dəyişməz xərclər sayılan torpağın icarə haqqı batmış xərclər sayılır. Bununla müqayisədə, əgər fermer tamamilə fermerlik işini tərk etmək qərarına gələrsə, o, torpağı sata bilər. Bazarı tərk etmək haqqında verilən uzun müddətli qərar verərkən, torpağın xərcləri batmış xərclər deyildir.

Əgər firma fəaliyyətini dayandırırsa, satışdan əldə edəcəyi gəlirləri tamamilə itirəcəkdir. Eyni zamanda, dəyişən xərclərə də qənaət olunacaqdır (lakin, dəyişməz xərclər hələ də ödənilməlidir). Beləliklə, əgər firmanın fəaliyyəti nəticəsində əldə edəcəyi gəlirlər, onun dəyişən xərclərindən az olarsa, firma fəaliyyətini dayandıracaqdır.

Bir az riyaziyyatın köməyi ilə, bu şərti bir az daha faydalı etmək olar. Əgər TR ilə məcmu gəlirləri və VC ilə dəyişən xərcləri ifadə etsək, firmanın bağlanmaq qərarını belə ifadə etmək olar:

Əgər TR < VC olarsa, onda fəaliyyətini dayandırır.

1.Məcmu gəlirlər dəyişən xərclərdən çox olduğu halda firma fəaliyyətini dayandırır. Bu bərabərsizliyin hər iki tərəfini Q-yə bölsək,

Əgər TR/Q < VC/Q olarsa, onda fəaliyyətini dayandırır.

Bu şərti daha da sadələşdirmək olar. Məcmu gəlirlə miqdarın nisbəti (TR/Q) orta gəlirə bərabərdir. Daha əvvəl müzakirə etdiyimiz kimi, istənilən firma üçün orta gəlir sadəcə olaraq firmanın satdığı əmtəələrin qiymətinə bərabərdir.

Buna bənzər olaraq, VC/Q orta dəyişən xərclərə (AVC) bərabərdir. Bunları nəzərə alaraq, fəaliyyəti dayandırmaq qərarını belə ifadə etmək olar:

Əgər P < AVC olarsa, onda fəaliyyətini dayandırır.

2.Yəni, əgər firmanın orta dəyişən xərcləri əmtəənin qiymətindən çox olarsa, onda firma fəaliyyətini dayandırmaq qərarı verəcəkdir.

28. Təkmil rəqabətli bazarda hansı şərtlər mövcud olduqda, firmanın bazarı tərk etmək qərarına gəldiyini qrafik üzərində göstərin və şərh edin.

Bazarı tərk etmə uzunmüddətli qərardır. Əgər firma bazarı tamamilə tərk etmək qərarına gəlirsə, onda batmış xərcləri nəzərə alır.

Batmış xərclər- öhdəliyə götürülmüş və artıq geriyə qaytarıla bilməyən xərclərdir. Əgər firmanın fəaliyyəti nəticəsində əldə edəcəyi gəlirlər onun dəyişən xərclərindən az olarsa, firma fəaliyyətini dayandıracaqdır.

Əgər firma tərk etmək qərarı verərsə, satışdan əldə olunan bütün gəlirləri itirsə də, bu halda həm dəyişməz, həm də dəyişən xərclərə qənaət olunacaqdır. Beləliklə, əgər məcmu gəlirlər məcmu xərclərdən az olarsa, firma bazarı tərk etmək qərarı verir.Biz yenə də, bir az riyaziyyatın köməyi ilə bu şərti daha faydalı edə bilərik. Əgər TR ilə məcmu gəlirləri və TC ilə məcmu xərcləri ifadə etsək, bazarı tərk etmək şərtini belə ifadə edə bilərik:

Əgər TR < TC olarsa, onda bazarı tərk et.

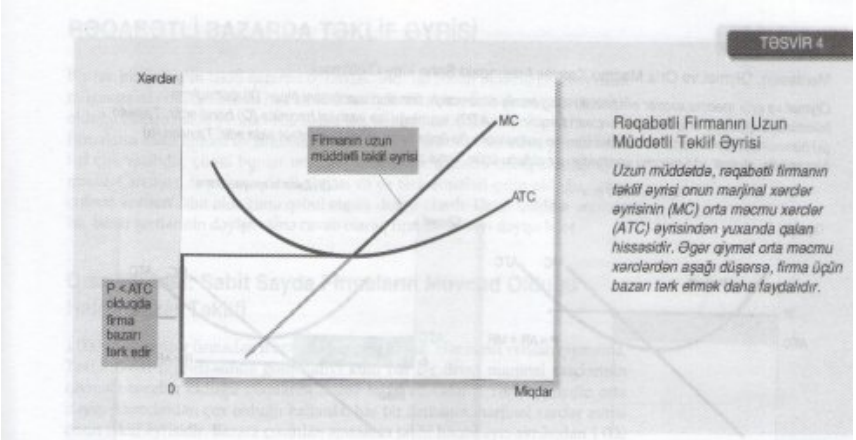
1.Məcmu gəlirlər, məcmu xərclərdən az olarsa firma tərk etmək qəran verir. Bu bərabərsizliyin hər iki tərəfini Q-yə bölsək:

Əgər TR/Q < TC/Q olarsa, onda bazarı tərk et.

TR/Q-in orta gəlirə, orta gəlirin isə qiymətə bərabər olduğunu və TC/Q-in orta məcmu xərclərə (ATC) bərabər olduğunu nəzərə alsaq, firmanın bazarı tərk etmə şərti belə olar:

Əgər P < ATC olarsa, onda bazarı tərk et.

2.Deməli, əgər əmtəənin qiyməti orta məcmu xərclərdən az olarsa, firma tərk etmək qərarı verir.

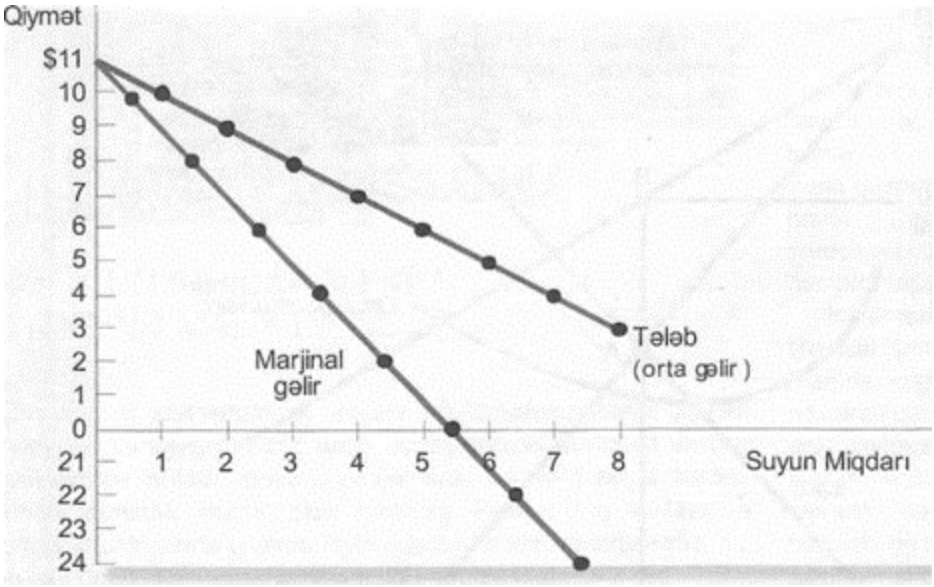
Mövzu 4

34.İnhisarçı firmanın marjinal gəliri (MR) ilə onun satdığı məhsulların qiyməti arasındakı əlaqəni izah edin. Fikrinizi qrafik üzərində əsaslandırın.

İnhisarçının marjinal gəliri həmişə onun satdığı əmtəənin qiymətindən az olur.İnhisarçı bazarda aşağı meylli tələb əyrisi ilə üzləşdiyindən marjinal gəlir qiymətdən azdır. Satışın həcmini artırmaq üçün, inhisarçı firma əmtəənin qiymətini aşağı salmalıdır. İnhisarçı firma üçün marjinal gəlir anlayışı rəqabət aparan firmalar üçün olduğundan kəskin fərqlənir. İnhisarçı satışın həcmini artıran zaman bu ümumi gəlirə iki cür təsir edir (P x Q):

- İstehsal həcmi effekti: daha artıq miqdarda məhsul satılır və deməli Q daha da yüksəkdir
- Qiymət effekti: qiymət düşür, deməli P aşağıdır.

Rəqabət aparan firma bazarda mövcud olan qiymətə nə qədər istəsə məhsul istehsal edib sata bildiyi üçün bu halda heç bir qiymət effekti yoxdur. Əgər belə firma istehsalı bir vahid artırırsa, onda qiymətdə heç bir dəyişiklik baş vermir və bütün satılan miqdarın hər bir vahidi elə əvvəlki qiymətə satılır. Bunun səbəbi rəqabətli firmanın qiymətlə razılaşan olması və onun marjinal gəlirinin elə əmtəə vahidinin qiymətinə bərabər olmasıdır. Bunun əksinə olaraq, inhisarçı istehsalı bir vahid artıran zaman o qiyməti aşağı salmalıdır və bu da əvvəlcə satılan hər bir əm-təə vahidindən əldə edilən gəliri aşağı salır. Nəticədə inhisarçının marjinal gəliri qiymətdən az olur.

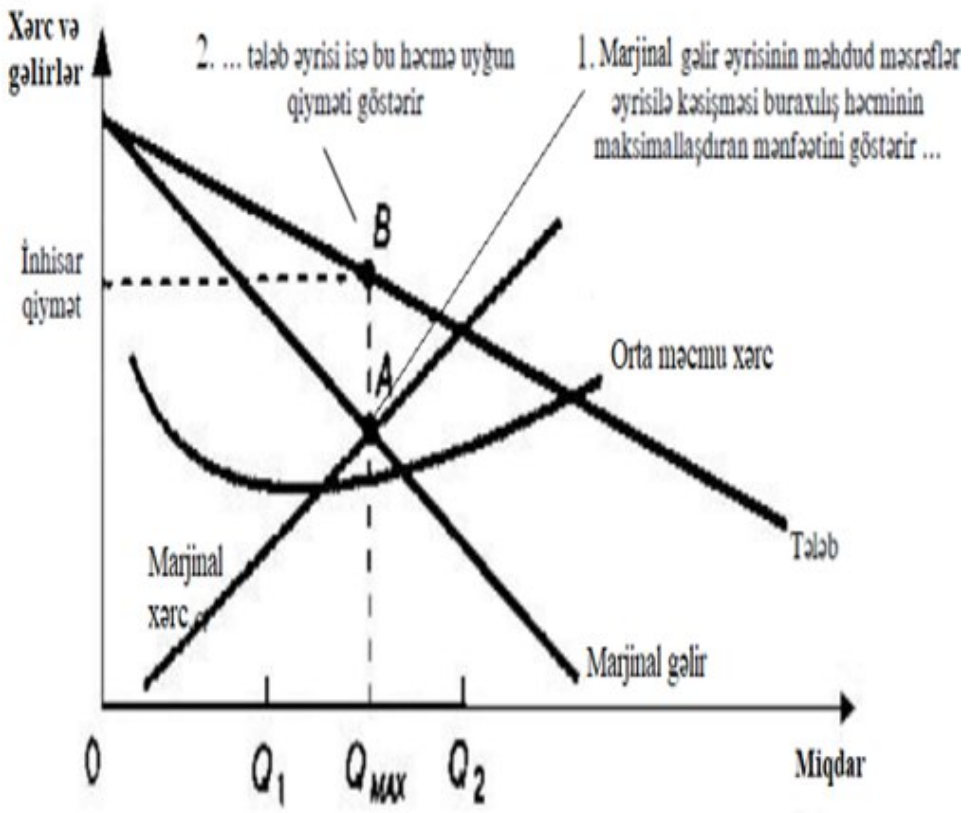

Bu iki əyri həmişə şaquli xətt üzərindəki eyni nöqtədə baş- layırlar, çünki, satılan ilk əmtəə vahidinin qiyməti elə marjinal gəlirə bərabərdir. Bundan sonra isə, yuxarıda izah etdiyimiz səbəblərdən, inhisarçmm marjinal gəliri əmtəənin qiymətindən az olur. Beləliklə, inhisarçı firmanın marjinal gəlir əyrisi tələb əyrisindən aşağıda olur.

Tələb əyrisi əmtəənin qiyməti ilə tələb həcmi arasındakı əlaqəni göstərir. Marjinal gəlir əyrisi isə satış həcmi bir vahid artdıqda firmanın gəlirinin nə qədər artdığını göstərir. Əgər inhisarçı firma istehsalı artırırsa, onda satılan hərbir vahidin qiyməti aşağı salınmalıdır və beləliklə də marjinal gəlirhəmişə qiymətdən az olur.

35. İnhisarçı firmanın mənfəəti neçə maksimumlaşdırmasının mahiyyətini izah edin və qrafik üzərində fikrinizi əsaslandırın.

Fərz edək ki, inhisarçı az miqdarda, məsələn Qı qədər məhsul istehsal edir. Bu halda marjinal xərc marjinal gəlirdən azdır. Əgər firma istehsalı 1 vahid artırsa, əlavə gəlir əlavə xərclərdən çox olar və deməli mənfəət artar. Beləliklə, əgər marjinal xərclər marjinal gəlirdən azdırsa, firma daha artıq əmtəə istehsal etməklə öz mənfəətini artıra bilər.
Oxşar qayda ilə yüksək istehsal həcmi halını, məsələn istehsal Q2 olduğu halı araşdıra bilərik. Bu halda marjinal xərclər marjinal gəlirdən yüksəkdir. Bu halda, əgər firma istehsalı 1 vahid azaltsa, onda bu vahidin istehsalına çəkilən xərclər onun satışından əldə edilən gəlirdən artıq olduğu üçün, firma bu addımı atmaqla ziyana düşməz. Beləliklə, əgər marjinal xərclər marjinal gəlirdən artıqdırsa, onda firma istehsalı azaltmaqla öz mənfəətini artıra bilər.
Nəhayət, firma öz istehsalının həcmini o vaxta qədər dəyişir ki, əmtəənin miqdarı QMAX həddinə çatır və bu halda marjinal gəlir ilə marjinal xərclər bərabərləşir. Beləliklə, öz mənfəətini maksimallaşdıran inhisarçı firma marjinal gəlir və marjinal xərclər əyrilərinin kəsişdiyi nöqtəyə uyğun miqdarda əmtəə istehsal edir.

Xərc və gəlirlər
2. ... tələb əyrisi isə bu həcmə uyğun qiyməti göstərir
1. Marjinal gəlir əyrisinin məhdud məsrəflər əyrisilə kəsişməsi buraxılış həcminin maksimallaşdıran mənfəətini göstərir ...
B
İnhisar qiymət
A
Orta məcmu xərc
Tələb
Marjinal xərc
Marjinal gəlir
0
Q_1
Q_{MAX}
Q_2
Miqdar